

Janusz Czerny

Wyższa Szkoła Handlu i Rachunkowości w Poznaniu

PROSPEKTYWNA ANALIZA FINANSOWA I JEJ ZNACZENIE DLA PRZEWIDYWANIA I PRZEWYCIĘŻANIA SYTUACJI KRYZYSOWYCH W PRZEDSIĘBIORSTWIE

1. Wstęp

Przedsiębiorstwa stanowiące integralną część szeroko rozumianej działalności gospodarczej zmierzają do osiągnięcia określonych celów w drodze pozyskiwania ograniczonych co do rozmiarów zasobów. Osiąganie celów oraz pozyskanie zasobów niezbędnych do ich realizacji wiąże się ze zjawiskiem konkurencji między podmiotami i występowaniem ryzyka związanego z niemożnością ich pozyskania w stopniu umożliwiającym dalszy rozwój i przetrwanie. Ryzyko to wzrasta wraz z zaistnieniem szeregu czynników, zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych, posiadających charakter barier dla dalszego funkcjonowania przedsiębiorstw.

Częstą konsekwencją występowania barier jest przerwanie zasady kontynuacji działalności przedsiębiorstwa i jego likwidacja bądź upadłość. Do takich sytuacji dochodzi wtedy, gdy działania podjęte przez przedsiębiorstwo w celu przełamania pojawiających się barier są nieskuteczne. Przerwanie zasady kontynuacji działalności jest zatem sytuacją ostateczną, której można uniknąć, podejmując określone działania mające na celu sanację przedsiębiorstwa. Przedsiębiorstwo znajdujące się w sytuacji kryzysowej cechuje się zachwianiem równowagi (homeostazy) z otoczeniem, jak również często brakiem równowagi wewnętrznej, rozumianej jako równowaga występująca pomiędzy elementami zorganizowanej całości, jaką jest przedsiębiorstwo.

W sytuacji kryzysowej doraźnym celem przedsiębiorstwa staje się zatem przywrócenie stanu równowagi zarówno z otoczeniem, jak też i wewnętrznej. Należy przy tym zaznaczyć, iż przedsiębiorstwo – będące systemem cechującym się

otwartością, dynamiką, celowym zachowaniem zmierzającym do osiągnięcia pożądanego relacji między wielkością nakładów a uzyskanymi rezultatami stanowiącymi cel główny przy jednoczesnym uwzględnieniu celów ubocznych – funkcjonuje dzięki świadomej działalności człowieka, polegającej na sterowaniu działalnością przedsiębiorstwa przy uwzględnieniu zasady racjonalnego gospodarowania.

Osiągnięcie przez przedsiębiorstwo celu głównego w stopniu zaplanowanym lub zadowalającym jest niemożliwe bez informacji ograniczającej możliwość podjęcia nietrafnych decyzji, których skutki wpływają na osiągnięcie niższego niż zakładano poziomu osiągnięcia celu głównego. W ramach systemu, jakim jest przedsiębiorstwo, powinien być zatem stworzony system informacyjno-decyzyjny dostarczający informacji charakteryzującej się określoną przydatnością z punktu widzenia decydenta, jakim jest człowiek.

Elementem szeroko rozumianego systemu informacyjno-decyzyjnego jest podsystem rachunkowości. Tworzenie podsystemu rachunkowości w przedsiębiorstwie nie odbywa się w sposób zupełnie dowolny, jego kształt i zakres normują takie czynniki, jak:

- otoczenie prawne (zapisy ustawy o rachunkowości, międzynarodowe standardy rachunkowości, *Kodeks spółek handlowych* itp.),
- otoczenie instytucjonalne oraz
- determinanty wewnętrzne (potrzeby zgłaszane przez wewnętrznych użytkowników).

Podsystem rachunkowości powinien być tak zaprojektowany, aby możliwe było spełnianie przez niego funkcji w stopniu zapewniającym osiągnięcie postawionego przed przedsiębiorstwem celu głównego. Cel główny przedsiębiorstwa i struktura celów częściowych stanowią jeden z czynników determinujących konstrukcję systemu rachunkowości.

W sytuacjach kryzysowych, jak już wspomniano, doraźnym celem staje się powrót do stanu równowagi, zwłaszcza równowagi z otoczeniem, czego przejawem jest m.in. odzyskanie płynności finansowej. Powrót ten wymaga podjęcia określonych decyzji podbudowanych informacją płynącą z systemu rachunkowości. Z drugiej strony właściwa analiza i interpretacja płynących z systemu rachunkowości informacji oraz podjętych na ich podstawie decyzji pozwala uniknąć sytuacji kryzysowych lub znacznie ograniczyć zakres ich występowania.

Na tym tle powstaje zatem pytanie, jaką rolę i znaczenie odgrywa rachunkowość w przezwyciężaniu sytuacji kryzysowych w przedsiębiorstwie zwłaszcza w kontekście wypełnienia przez nią funkcji analitycznej.

2. Analiza finansowa w systemie rachunkowości przedsiębiorstwa

Rachunkowość definiowana w sposób tradycyjny jest szczególnym rodzajem jednostkowej ewidencji gospodarczej, gdyż jest systemem (ciągłego w czasie) ujmowania, grupowania, prezentowania i interpretowania wyrażonych w pieniądzu

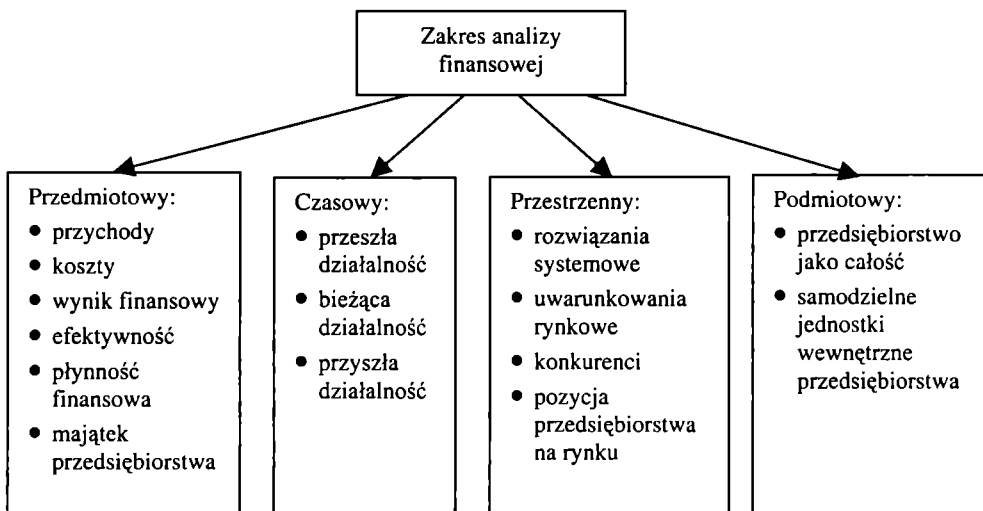
i bilansujących się, ogólnych i szczegółowych danych liczbowych o działalności gospodarczej i sytuacji majątkowej jednostki gospodarczej (por. [Skrzywan 1973, s. 13]).

Tradycyjne ujęcie rachunkowości ogranicza zatem rachunkowość do ewidencji (system ewidencyjny, na który składają się: księgowość, rachunek kosztów i sprawozdawczość traktowane *ex post*), podczas gdy rachunkowość pojmowana współcześnie obejmuje również planowanie (rachunek *ex ante*). Konsekwencją współczesnego ujęcia rachunkowości jest zatem traktowanie jej jako szczególnego systemu dostarczającego informacji zarówno o charakterze retrospektywnym (ewidencja), jak i prospektywnym (planowanie) (por. [Brzezina 1995, s. 18]).

Pomimo różnych poglądów na istotę rachunkowości, a tym samym różnych jej definicji prezentowanych przez teoretyków, występuje zgodność co do funkcji spełnianych przez rachunkowość. Wyodrębnia się jej następujące funkcje: kontrolną, analityczną, stymulacyjną, informacyjną i statystyczną. Rachunkowość pełni wymienione funkcje równocześnie.

Funkcja analityczna rachunkowości jest ściśle powiązana z funkcją kontrolną i informacyjną, polega na interpretacji, poprzez dodatkowe czynności obrachunkowe i analityczne, danych liczbowych dostarczanych przez rachunkowość, które zbiorczo są prezentowane w postaci sprawozdań finansowych. Spełnienie funkcji analitycznej przez system rachunkowości stanowi zatem podstawę analizy finansowej.

Analiza finansowa stanowi zespół różnych płaszczyzn badawczych składających się na jej zakres badawczy. Wyróżnia się następujące zakresy badań analitycznych: przedmiotowy, czasowy, przestrzenny i podmiotowy (rys. 1).

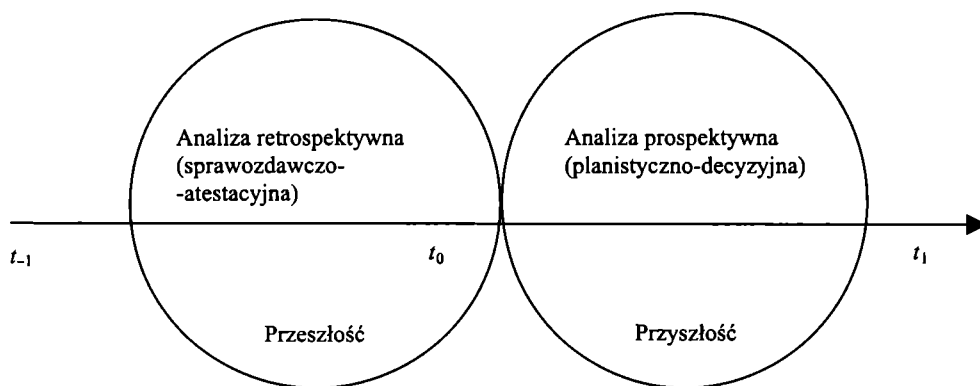
Rys. 1. Zakres przedmiotowy, czasowy, przestrzenny i podmiotowy analizy finansowej

Źródło: [Gabrusewicz 2002, s. 26].

Przedmiotem analizy są wielkości syntetyczne, które dają ogólny obraz efektów ekonomicznych działalności gospodarczej przedsiębiorstwa jako całości oraz efektów ekonomicznych osiągniętych na różnych odcinkach jego działalności, a także wyposażenie przedsiębiorstwa w składniki majątkowe i sposób ich finansowania, osiągnięta nadwyżka i jej podział oraz rozliczenia finansowe z innymi przedsiębiorstwami, instytucjami, organem założycielskim i z budżetem państwa. Analiza finansowa zajmuje się zatem finansową stroną działalności, a więc takimi zagadnieniami, jak koszty, dochody, wyniki finansowe oraz gospodarka i sytuacja finansowa jednostki gospodarczej (por. [Szczepaniak 1969, s. 6]).

Analiza finansowa, przetwarzając informacje płynące z systemu rachunkowości, jest z nią ściśle związana zwłaszcza w zakresie realizacji jej funkcji analitycznej. Wydaje się, że w kontekście obserwowanych tendencji do integrowania rozwiązań systemowych z rozwiązaniami funkcjonującymi w gospodarce rynkowej należy traktować analizę finansową jako integralną część rachunkowości.

Z punktu widzenia procesu zarządzania najbardziej istotny jest jej zakres czasowy dotyczący przeszłości, teraźniejszości i przyszłości. Zakres czasowy stanowi podstawę wyodrębnienia analizy retrospektywnej (sprawozdawczo-atestacyjnej) oraz analizy prospektywnej (planistyczno-decyzyjnej), przy czym analiza retrospektywna ewoluje w kierunku analizy prospektywnej dostarczającej informacji niezbędnej dla zarządzania przedsiębiorstwem.

Rys. 2. Analiza finansowa na osi czasu

Źródło: [Walczak 1998, s. 50].

Szeroko rozumiana rachunkowość w pełni realizująca swoją funkcję analityczną dzięki zintegrowaniu z analizą finansową stanowi zatem istotną część systemu zapewniającego racjonalność gospodarowania, a tym samym sprawność systemu zarządzania, przy czym system zarządzania powinien umożliwiać:

- trafny dobór informacji z pełnego ich zbioru,
- właściwą ich ocenę według istotnego znaczenia,

- właściwe łączenie informacji odpowiednio do ich wzajemnego powiązania (por. [Trzcieniecki 1979, s. 83]).

Analiza finansowa podlega ciągłej ewolucji, dostosowując się do rosnących potrzeb zarządzania. Można stwierdzić, iż w warunkach rynkowych informacje płynące z analizy finansowej są bezpośrednio wykorzystywane w procesie zarządzania, i to zarówno w aspekcie retrospektywnym, jak i prospektywnym.

Do podstawowych zadań analizy w tym zakresie należy:

- ocena finansowej strony działalności gospodarczej i wykrywanie negatywnych czynników wpływających na wynik finansowy przedsiębiorstwa,
- poszukiwanie niewykorzystanych rezerw i dróg poprawy efektywności i sytuacji finansowej,
- przygotowanie podstaw do podejmowania decyzji na bazie opracowanych wariantów decyzyjnych (por. [Burzym 1984, s. 11]).

Realizacja tych zadań wymaga ścisłej integracji analizy finansowej z pozostałymi podsystemami systemu rachunkowości i z zarządzaniem finansami przedsiębiorstwa oraz uściślenia zadań analizy retro- i prospektywnej. Ewolucja analizy finansowej zmierza w kierunku eksponowania czynników dynamizujących działalność gospodarczą i proces pomnażania kapitału. Należy przy tym podkreślić istnienie ścisłego związku pomiędzy ujęciem statycznym (rachunek zasobów) a ujęciem dynamicznym, w którym do obserwacji przyjmuje się określony czas, prezentując obserwowane wielkości w postaci strumieni.

Dzięki dynamicznemu podejściu w obserwacji zmieniających się wielkości uzyskuje się pełniejszy obraz gospodarki finansowej przedsiębiorstwa. Obraz ten powstaje dzięki śledzeniu strumieni pieniężnych w okresie sprawozdawczym, co jest niezwykle istotne z punktu widzenia zasadniczego celu rachunkowości, jakim jest pomiar wyniku finansowego. Pomiar ten dokonywany jest zgodnie z przyjętą metodyką w sensie retrospektywnym i prospektywnym, zarówno w rachunku zasobów, jak i strumieni i czynników stanowiących przedmiotową strukturę rachunkowości, coraz wyraźniej zmierzającą do modelu trójwymiarowego integrującego analizę finansową z rachunkowością.

System rachunkowości, a w jego ramach analiza finansowa, staje się obecnie systemem aktywnym, zorientowanym na funkcje zarządzania (kontrolno-ocenające, sprawozdawcze i planistyczne), stymulując zmiany w samym przedsiębiorstwie i w jego relacjach z otoczeniem. Pod adresem analizy formułowane są określone wymagania, których spełnienie jest warunkiem jej przydatności w procesie zarządzania. Do warunków tych zaliczyć należy:

- kompletność ujęcia problematyki,
- konkretność dokonanych ustaleń,
- komunikatywność prezentacji wyników i wniosków z niej płynących,
- obiektywność oceny osiągniętych rezultatów oraz kształtujących je czynników (por. [Burzym 1984, s. 16]).

Szczególnie ważnym elementem analizy jest identyfikacja czynników zależnych i niezależnych od przedsiębiorstwa, wpływających na jego funkcjonowanie, a tym samym na stopień realizacji założonych celów. Identyfikacja ta służy ocenie decyzji podejmowanych przez zarząd przedsiębiorstwa. Analiza czynników prawidłowych i nieprawidłowych prowadzi do wskazania kierunków ograniczenia i eliminacji sytuacji kryzysowych (sanacji lub restrukturyzacji) w przedsiębiorstwie.

Warunkiem wykorzystania analizy w zarządzaniu jest również jej obiektywność, wynikająca z jakości materiałów źródłowych generowanych głównie przez system rachunkowości i prezentowanych w postaci sprawozdań finansowych. Należy przy tym mieć świadomość występowania różnych zakłóceń utrudniających porównywalność analizowanych wielkości (zakłócenia: metodologiczne, cenowe, organizacyjne, rzeczowe) (por. [Walczak 1998, s. 52]), co jest charakterystyczne dla gospodarki rynkowej.

Analiza finansowa powinna dostarczać informacji stymulujących kierownictwo przedsiębiorstwa do działań spójnych z przyjętym modelem zarządzania finansami, którego istotą jest sterowanie pozyskiwaniem niezbędnego kapitału oraz lokowaniem go w odpowiednich składnikach majątkowych w sposób pozwalający na osiągnięcie celu, którym jest maksymalizacja korzyści właściciela przedsiębiorstwa (podnoszenie wartości firmy) (por. [Bień 1997, s. 12]).

Traktując analizę finansową jako instrument dostarczający informacji niezbędnych do zarządzania finansami przedsiębiorstwa, należy stwierdzić, iż powinna ona dostarczać informacji umożliwiających przede wszystkim:

- określenie związków między działalnością gospodarczą a wyposażeniem w kapitały,
- sprecyzowanie zasad finansowania działalności uznawanych w danych warunkach za racjonalne,
- analizowanie strumieni pieniężnych i określenie zasad ich sterowania.

Zadaniem analizy finansowej wspomagającej proces zarządzania finansami przedsiębiorstwa powinno być zatem generowanie informacji niezbędnej do:

- kształtowania racjonalnej struktury majątku i funduszy, m.in. poprzez długoterminowe prognozy sytuacji finansowej przedsiębiorstwa,
- kształtowania strumieni pieniężnych i rozrachunków poprzez ich właściwe planowanie i regulowanie,
- okresowej oceny gospodarki i sytuacji finansowej przedsiębiorstwa na podstawie sprawozdawczości finansowej (por. [Walczak 1998, s. 64]).

Analizę finansową powinna cechować elastyczność metod ustalania i prezentacji obliczanych parametrów charakteryzujących działalność przedsiębiorstwa. Sposób określania działalności przedsiębiorstwa zależy od celów, do których dąży przedsiębiorstwo (np. osiągnięcie założonego poziomu zysku, opanowanie rynku, obniżenie kosztów, ochrona środowiska itp.). Cele, do jakich dąży przedsiębiorstwo, powinny być odpowiednio zhierarchizowane i wzajemnie niesprzeczne.

Wyznaczając cele, należy liczyć się z czynnikami o charakterze zewnętrznym (stopy procentowe, ceny wyrobów konkurencyjnych, dochody ludzkości itp.), które wpływają na stopień i zakres realizacji określonych zadań, jak i z parametrami określającymi potencjał gospodarczy przedsiębiorstwa i wpływającymi na jego zdolność do osiągania wyznaczonych celów (wskaźnik zadłużenia u kontrahentów, zaangażowanie środków przedsiębiorstwa w inwestycje itp.). Osiąganie przez przedsiębiorstwo wyznaczonych celów związane jest ściśle z występowaniem ryzyka gospodarczego (czynnik losowy). Ryzyko jest nierozzerwalnie związane z procesem podejmowania decyzji, jego źródłem są trudne do oszacowania i przewidzenia uwarunkowania zewnętrzne, a także błędy wynikające z niedoskonałości zarządzania. Podjęcie decyzji nietrafnych pociąga za sobą skutki mogące doprowadzić do sytuacji kryzysowych w przedsiębiorstwie, czego najważniejszym symptomem jest utrata płynności.

3. Kryzys w przedsiębiorstwie a analiza finansowa

W wyniku występowania szeregu czynników o charakterze egzo- i endogennym dochodzi w przedsiębiorstwie do sytuacji kryzysowych zagrażających kontynuacji jego działalności. Narastanie sytuacji kryzysowych w przedsiębiorstwie związane jest z występowaniem szeregu objawów, głównie natury finansowej.

Do finansowych objawów narastania sytuacji kryzysowych stanowiących zagrożenie dla kontynuacji działalności przedsiębiorstwa można zaliczyć:

- ujemny kapitał obrotowy (nadwyżka krótkoterminowych zobowiązań nad aktywami obrotowymi),
- zbliżający się termin wymagalności pożyczek (kredytów) przy braku realistycznych perspektyw przedłużenia terminu lub możliwości ich spłaty bądź nadmierne uzależnienie od pożyczek (kredytów) krótkoterminowych wykorzystywanych do finansowania aktywów długoterminowych,
- zdarzenia lub uwarunkowania wskazujące na trudności finansowe dłużników oraz wycofanie pomocy wierzycieli,
- ujemne przepływy środków pieniężnych wykazywane w sprawozdaniach finansowych za okresy przeszłe lub planowane,
- niekorzystne kształtowanie się kluczowych wskaźników finansowych, zwłaszcza zdolności płatniczej i rentowności,
- poważne straty operacyjne lub znacząca utrata wartości aktywów służących uzyskaniu wpływów (zapasy, należności krótkoterminowe, krótkoterminowe aktywa finansowe),
- opóźnione lub nieregularne wypłaty dywidend,
- niemożność terminowego regulowania zobowiązań,
- niemożność dotrzymania warunków umowy kredytowej,
- zmiana trybu rozliczeń z dostawcami z kredytu kupieckiego na natychmiastową płatność w momencie dostawy,

- niezdolność zapewnienia finansowania niezbędnych prac rozwojowych nad nowym projektem lub niezbędnych inwestycji [*Międzynarodowe standardy...* 2001, s. 272].

Obok finansowych objawów sytuacji kryzysowych można jeszcze wyodrębnić objawy operacyjne oraz tzw. objawy pozostałe.

Objawy operacyjne:

- odejście kluczowego personelu kierowniczego i brak (odpowiednich) następców,
- utrata podstawowego rynku, umowy franchisingowej, licencji lub głównego dostawcy,
- konflikt z załogą,
- trudności nabycia ważnych surowców.

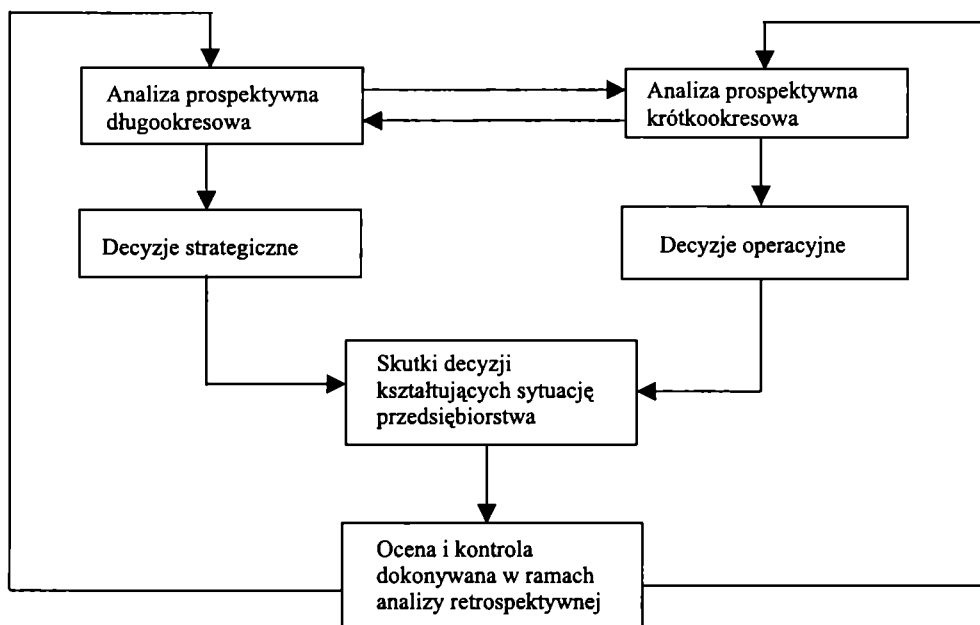
Pozostałe objawy:

- nieprzestrzeganie wymagań dotyczących kapitałów lub innych wymagań ustawowych,
- toczące się przeciwko jednostce postępowanie sądowe lub administracyjne, które w razie niekorzystnego rozstrzygnięcia dla jednostki wiązałoby się z powstaniem zobowiązań, jakie prawdopodobnie nie mogłyby zostać zaspokojone,
- zmiany w prawie lub polityce rządu, które mogą mieć negatywny wpływ na jednostkę.

Analiza finansowa – poprzez dostarczanie i objaśnianie parametrów charakteryzujących funkcjonowanie przedsiębiorstwa, w tym również i tych stanowiących objawy narastania sytuacji kryzysowych – wpływa na obniżenie ryzyka, kształtując świadomość decydenta zwłaszcza w zakresie możliwych do przewidzenia konsekwencji wynikających z ryzyka podjęcia decyzji chybionych, stając się tym samym aktywnym elementem wspomagającym proces zarządzania przedsiębiorstwem.

Stanowiąca aktywny element systemu zarządzania analiza finansowa może obejmować cały proces decyzyjny, w którym występuje jako analiza prospektywna (krótko- i długoterminowa) oraz retrospektywna. Decyzje strategiczne dotyczące kierunków rozwoju, w tym również decyzje dotyczące szeroko rozumianej restrukturyzacji mającej na celu przywrócenie stanu równowagi przedsiębiorstwa, stanowią przedmiot analizy prospektywnej, natomiast decyzje operacyjne wchodzą w zakres prospektywnej analizy finansowej krótkookresowej. Skutki decyzji podjętych na podstawie opracowań dostarczonych przez analizę prospektywną powinny być kontrolowane w ramach analizy retrospektywnej (rys. 3).

Analiza finansowa prospektywna i retrospektywna dzięki występowaniu sprzężenia zwrotnego stanowi bardzo ważny element systemu sterowania przedsiębiorstwem dostarczającym informacji niezbędnych do podejmowania decyzji o różnym horyzoncie czasu, a także oceniającym i kontrolującym skutki podejmowanych decyzji, co umożliwia przygotowanie kolejnych wariantów decyzyjnych uwzględniających zmieniającą się rzeczywistość gospodarczą.

Rys. 3. Analiza finansowa retrospektywna i prospektywna a proces podejmowania decyzji w przedsiębiorstwie

Źródło: opracowanie własne.

W kontekście sytuacji kryzysowych występujących w trakcie funkcjonowania przedsiębiorstw informacje płynące z analizy finansowej powinny zapewnić przede wszystkim przywrócenie stanu równowagi z otoczeniem. Aby sterowanie (regulacja) było skuteczne i prowadziło do osiągnięcia przyjętych celów, należy zatem uwzględnić relacje z otoczeniem i ich wpływ na funkcjonowanie przedsiębiorstwa; bez ich uwzględnienia nie można mówić o racjonalnym sterowaniu zmierzającym do przywrócenia równowagi (homeostazy). Otoczenie stwarza bowiem warunki dla funkcjonowania przedsiębiorstwa i weryfikuje rezultaty jego działalności. Należy zatem uwzględniać w analizie prospektywnej zmiany występujące w otoczeniu i oceniać je z punktu widzenia wpływu, jaki mogą wywierać na stopień osiągnięcia przyjętych przez przedsiębiorstwo celów.

Wyniki takiej oceny powinny umożliwić określenie kierunków działań przedsiębiorstwa znajdującego się w sytuacji kryzysowej, zmierzających do przywrócenia równowagi z otoczeniem, zwłaszcza w kontekście szeroko rozumianego procesu restrukturyzacji.

Dla przezwyciężania sytuacji kryzysowych szczególnie istotne znaczenie ma analiza prospektywna długookresowa wspomagana przez analizę retrospektywną. Decyzje restrukturyzacyjne związane z procesem naprawy przedsiębiorstwa podejmowane są bowiem na szczeblu kierownictwa naczelnego i często posiadają

charakter niepowtarzalny (nierutynowy), gdzie trudno przewidzieć ich skutki rozłożone w ciągu dłuższego czasu.

Dzięki prospektywnej analizie długookresowej następuje zobiektywizowanie oceny przedsiębiorstwa i jego otoczenia, a także sprecyzowanie wariantów przedsięwzięć i oceny spodziewanych skutków wyboru określonego wariantu działania. Należy jednak pamiętać o związku analizy prospektywnej z analizą retrospektywną, który jest przyczyną zintegrowania w ramach szeroko rozumianej analizy finansowej rachunku *ex post* z rachunkiem *ex ante*. Dzięki takiej integracji analiza finansowa, zajmując się gospodarką finansową, spełnia również zadania w zakresie oceny efektywności ekonomicznej (analiza inwestowania).

W warunkach gospodarki rynkowej transformacja systemu analizy finansowej z systemu o charakterze biernym (instrument kontroli) w aktywny system stanowiący podstawy prognozowania, a tym samym ograniczenie ryzyka gospodarczego dzięki stworzeniu informacyjnych podstaw do podejmowanych decyzji, staje się koniecznością.

Analiza finansowa, będąca systemem aktywnym, wspomagającym proces zarządzania, dostarcza informacji o możliwości pojawienia się zagrożeń w przyszłości, stanowiąc podstawę budowania modeli prognozowania zagrożeń (upadłości) dla dalszego funkcjonowania przedsiębiorstwa. Modele te są oparte na informacji pozwalającej na ocenę kondycji ekonomiczno-finansowej analizowanych przedsiębiorstw. Z uwagi na fakt, iż nie jest możliwa ocena sytuacji przedsiębiorstwa na bazie tylko jednego miernika, stosowana jest w tym celu mniej lub bardziej rozbudowana analiza wskaźnikowa, stanowiąca ważne narzędzie analityczne, które może być wykorzystane nie tylko do oceny aktualnej kondycji przedsiębiorstwa, ale również do prognozowania zagrożeń dla dalszej jego działalności. Prowadzenie systematycznej analizy wskaźnikowej pozwala na podjęcie w odpowiednim czasie działań zmierzających do eliminacji nieprawidłowości, które mogłyby doprowadzić do przerywania zasady kontynuacji działania. Problem stanowi tutaj odpowiedni dobór wskaźników, które powinny w sposób możliwie szeroki charakteryzować obraz kondycji ekonomiczno-finansowej analizowanego przedsiębiorstwa. Zwykle wskaźniki te dzieli się na trzy grupy:

- wskaźniki, których rosnące wartości świadczą o poprawiającej się kondycji przedsiębiorstwa (wskaźniki rentowności, realizowanej sprzedaży itp.),
- wskaźniki, których malejące wartości świadczą o poprawiającej się kondycji przedsiębiorstwa (np. wskaźniki rotacji należności i zobowiązań),
- wskaźniki, dla których istnieje pewien poziom lub przedział wartości, świadczący o dobrej kondycji przedsiębiorstwa, odchylenia od określonego ich poziomu świadczą o narastających trudnościach w działalności analizowanego przedsiębiorstwa (wskaźniki płynności finansowej) (por. [Hadasik 1998, s. 60]).

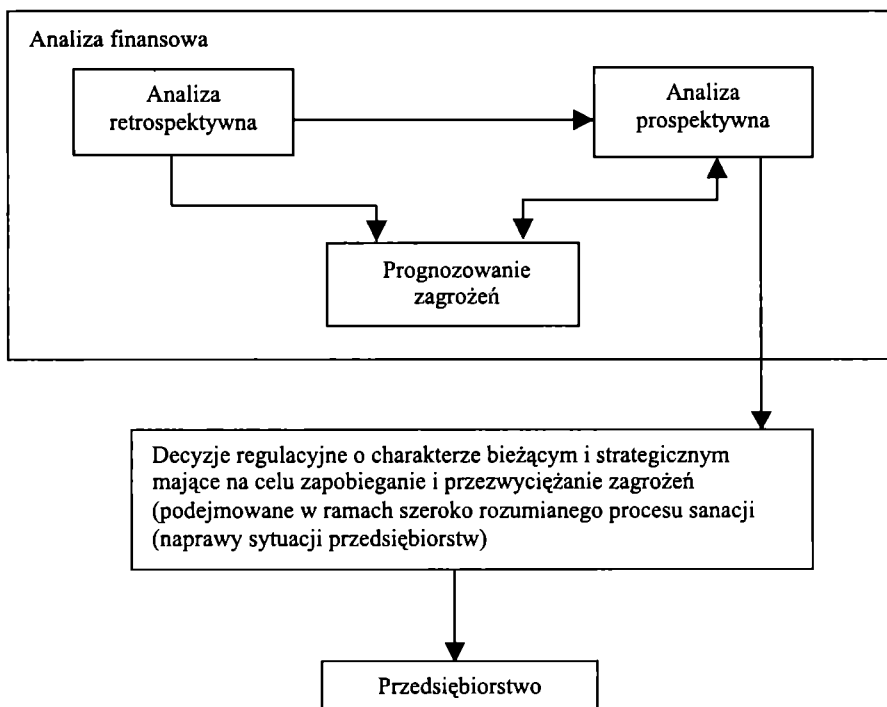
W analizie wskaźnikowej istotnym problemem staje się nie tylko dokonywanie na podstawie wartości wskaźników różnorodnych porównań, ale też ustalenie płaszczyzny ich odniesienia, na co zwraca uwagę G. Whittington (por. [1980,

s. 219-223]), określając zasadnicze kierunki wykorzystywania wskaźników w zależności od sposobu prowadzenia na ich podstawie porównań. Dzieli je na:

- wskaźniki wykorzystywane w sposób normatywny, które porównuje się, wyciągając określone wnioski, z wartościami wzorcowymi,
- wskaźniki wykorzystywane „pozytywnie”, które stanowią podstawę różnorodnych prognoz dotyczących przyszłości przedsiębiorstwa na podstawie analizy wartości przyjmowanych przez te wskaźniki.

W Polsce opracowano wiele metod prognozowania zagrożeń dla dalszego funkcjonowania przedsiębiorstw. W literaturze przedmiotu najpełniejszy ich przegląd wraz z próbą klasyfikacji przedstawił S. Nahotko (por. [2004, s. 85-106]), wyodrębniając:

- metody klasyczne (metoda oceny zdolności kredytowej, metoda Mączyńskiej, metoda Gabrusewicz, metoda Appenzellera, metoda triada),
- metody scoringowe (metoda Gajdki i Stosa, metoda Hołdy, metoda relacji finansowych),
- metody zaawansowanej informatyki (algorytm genetyczny, systemy hybrydowe),
- metoda sygnałów.

Rys. 4. Analiza finansowa a decyzje regulacyjne

Źródło: opracowanie własne.

Wszystkie te metody w większym lub mniejszym stopniu są oparte na informacjach płynących z analizy wskaźnikowej, uwzględniają one jednak coraz częściej informacje o charakterze jakościowym, zwłaszcza w kontekście analizy zagrożeń płynących z otoczenia przedsiębiorstw.

Prognozowanie zagrożeń na podstawie analizy wskaźnikowej, uzupełnione analizą i prognozą związaną z otoczeniem przedsiębiorstwa, stanowi podstawę podejmowania decyzji regulacyjnych, stymulujących przedsiębiorstwo do podjęcia działań zapobiegających powstaniu sytuacji kryzysowej lub w razie ich wystąpienia – działań zmierzających do naprawy sytuacji przedsiębiorstwa (schemat na rys. 4).

4. Wnioski

Przedstawione rozważania upoważniają do wyciągnięcia następujących wniosków syntetycznych:

1. Analiza finansowa, stanowiąc jeden z elementów szeroko rozumianego systemu rachunkowości, powinna w coraz większym stopniu wspomagać proces zarządzania przedsiębiorstwem.

2. Wspomaganie procesów zarządzania możliwe jest dzięki dynamicznemu podejściu do oceny zjawisk i procesów, stanowiącemu punkt wyjścia do rozwoju analizy prospektywnej (planistyczno-decyzyjnej).

3. Analiza prospektywna ściśle związana z analizą retrospektywną pozwala na budowanie modeli prognozowania zagrożeń dla dalszego funkcjonowania przedsiębiorstw.

4. Dzięki właściwym informacjom o charakterze prognostycznym przedsiębiorstwo może podjąć odpowiednie decyzje zapobiegające powstawaniu sytuacji kryzysowych lub ograniczające skutki ich wystąpienia.

Literatura

- Bień W., *Zarządzanie finansami przedsiębiorstwa*, Difin, Warszawa 1997.
- Brzezina W., *Ogólna teoria rachunkowości*, Wydawnictwo Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa 1995.
- Burzym E., *Analiza finansowa w przedsiębiorstwie przemysłowym*, Wydawnictwo AE, Kraków 1984.
- Gabrusewicz W., *Podstawy analizy finansowej*, PWE, Warszawa 2002.
- Hadasik D., *Upadłość przedsiębiorstw w Polsce i metody jej prognozowania*, Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej, zesz. 153, Poznań 1998.
- Międzynarodowe standardy rewizji finansowej*, MSRF 570 „kontynuacja działalności”, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2001.
- Nahotko S., *Zarządzanie przedsiębiorstwem w warunkach zagrożenia upadłością*, AJG, Bydgoszcz 2004, s. 85-106.
- Skrzywan S., *Teoretyczne podstawy rachunkowości*, PWE, Warszawa 1973.
- Szczepaniak J., *Analiza finansowa w przedsiębiorstwie przemysłowym*, PWE, Warszawa 1969.

Trzcieniecki J., *Projektowanie systemów zarządzania*, PWN, Warszawa 1979.

Walczak M., *Prospektywna analiza finansowa w przedsiębiorstwie*, PWE, Warszawa 1998.

Whittington G., *Some Basic Properties of Accounting Ratios*, „Journal of Business Finance and Accounting” 1990 nr 7, s. 219-223.

PROSPECTIVE FINANCIAL ANALYSIS AND ITS MEANING FOR PREDICTING AND OVERCOMING CONTINGENCIES IN A CORPORATE

Summary

Financial analysis, being one of the elements of the whole accounting system and being influenced by both inside and outside users, is becoming a more and more active tool aiding the process of managing a company. Thanks to the development of retrospective analysis managers acquire a tool providing information essential in diagnosing and preventing crisis. This is especially helpful in a market economy which is characterised by a high degree of risk. The above problems are the theme of the article.